

KÜLÖNLEGES MEGOLDÁSOK

A KANCA VEMHESSÉGE

Szerző: Dr. Vincze Boglárka

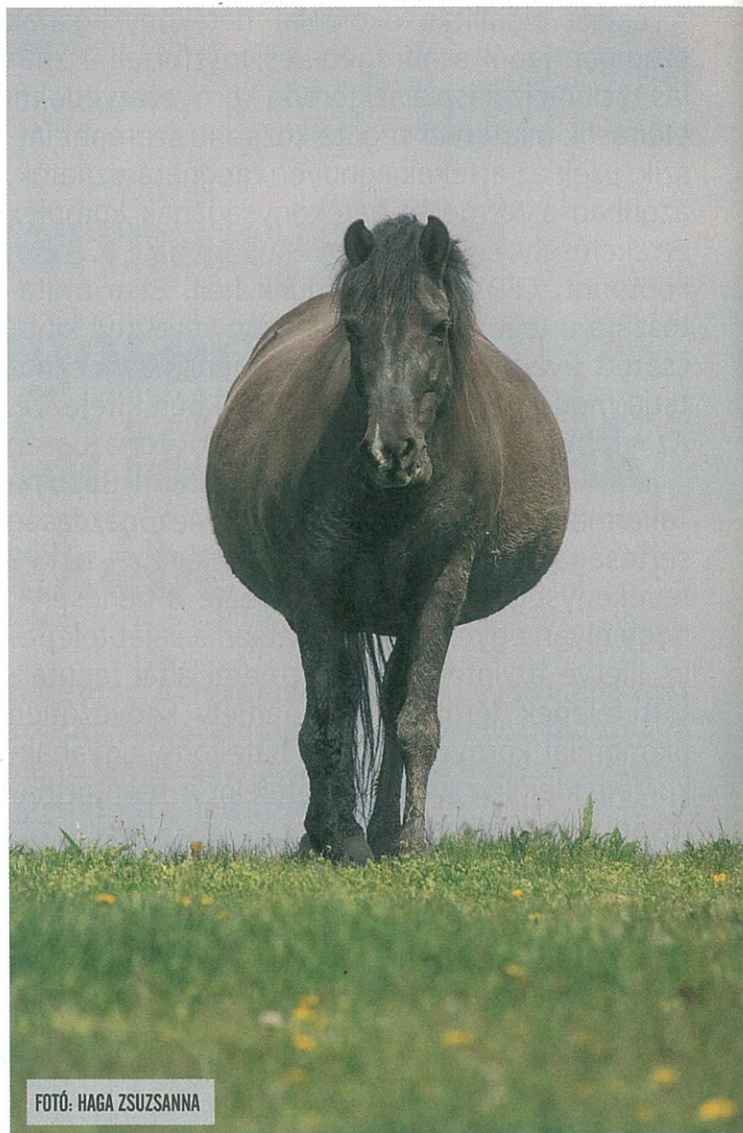
Állatorvostudományi Egyetem, Szülészeti Tanszék
és Haszonállat-gyógyászati Klinika

Tavasszal, amikor eljön a jó idő, és már nem fagyosak a reggelek, megszületnek az első csikók, amik 11 hónapos, változásokkal teli vemhesség után jönnek a világra. A lovak sok tekintetben különlegesek, nincs ez másként a szaporodásbiológiájukkal és a vemhességükkel kapcsolatban sem. A kancatartók akkor tudnak jól és jókor segíteni az anyának és a csikónak, ha tisztában vannak ezekkel a sajátosságokkal.

Kancánál a vemhesség hossza tág határok között mozog. Előfordulhat, hogy ami egyiknél normális, az egy másiknál már nem. 320-380 nap között bármilyen vemhesség normálisnak tekintendő, ha nem jár a kanca vagy a csikó károsodásával. Koraellésnél a legtöbb esetben a csikó éretlen, kis esély van az életben maradására, és ha idő előtt jön a világra, a szervei (legfőképpen a tüdő) alkalmatlan a méhen kívüli életre. A csikó magzati érése, végső felkészülése a megszületésre az utolsó 2-3 napban fejeződik be.

A VEMHESSÉG ELEJE ÉS VÉGE A LEGKOCKÁZATOSABB IDŐSZAK A MAGZAT SZEMPONTJÁBÓL.

Lovaknál az embrióvesztés nem ritka, a vemhességek 10-15%-a még ebben a kezdeti szakaszban véget ér. A középvemhesség általában problémamentes. Ha fertőző betegség okoz vetélést (ilyen pl. a lóherpesz), az legtöbbször a vemhesség utolsó harmadában jelentkezik. Az ellés, valamint az újszülött első két napja is kritikus időszak.

FOTÓ: HAGA ZSUZSANNA

A PETESEJT ÚTJA A MEGTERMÉKENYÜLÉSIG

Már maga a vemhesség különlegesen kezdődik. A petesejt egy sajátos helyen, az ovulációs gödörből szabadul ki a petefészkekből, amely kancánál egyedi, mert ovuláció csak ezen a kicsi területen történhet. A petesejt ezután folytatja útját a petevezető kanyarulataiban, hogy egy adott ponton találkozzon a spermiummal, amelyek egy speciális helyen, az ún. spermium rezervoárban várakoznak a megtermékenyítésre. Az embrió a fejlődése korai szakaszában különleges anyagokat termel, amelyek segítségével átjut a petevezetőből a méhbe. Ha a megtermékenyítés nem jár sikerrel, és nem keletkezik embrió, a petesejt nem képes átjutni a méh üregébe, és bent reked a petevezetőben.

AZ EMBRIÓ MEGTAPADÁSA A VEMHESSÉG 15-17. NAPJÁN TÖRTÉNIK.

AZ EMBRIÓ VÁNDORLÁSA ÉS MEGTAPADÁSA

További különlegesség, hogy az embrió termel egy kivételes kapszulát, amely segíti abban, hogy egy ideig gömb alakú maradjon, és vándorolhasson az anyai méhen belül, elősegítve a vemhesség megeredését és az anyai felismerést, vagyis, hogy a kanca tudomást szerezzen az embrióról, és ne történjen sárlás. Maga a vemhesség anyai felismerésének mechanizmusa nem tudni, mi-

lyen vegyületek révén zajlik, de az bizonyos, hogy az embrió méhen belüli vándorlása feltétlenül szükséges hozzá. Ezt nem úgy kell elképzelni, mint egy aktív mozgást, hiszen az embrió nem képes erre, hanem az embrió körüli méh izomzat az, ami az összehúzódásai révén továbbgörgeti a kis embriót, és így napi 10-12 alkalommal is megkerülheti a méhet a fejlődő embrió, hogy eljusson a megtapadás lehetőségéig. Ez nagyjából a vemhesség 15-17. napja között történik. Innentől kezdve az embrió már fix helyen marad, és egyre erősödő kapcsolatok révén hozzárögzíti magát a méh falához. Ez egyúttal az ún. placentáció kezdete is, amely eredményeként az embrió táplálása és növekedése lehetővé válik.

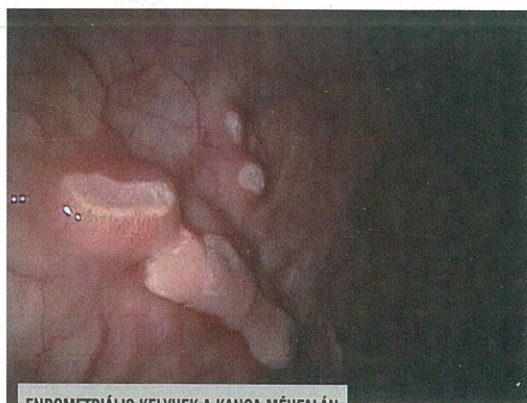
VEMHESSÉG KIMUTATÁSA eCG-TESTTTEL

A méhlepény (placenta) fejlődésével párhuzamosan a magzat is intenzív fejlődésbe kezd. Megjelennek a magzati folyadékok, amelyek nemcsak védik és beburkolják a magzatot, hanem az anyagcseréjében is részt vesznek. Egy újabb állatfaji különlegesség jellemző erre az időszakra: speciális sejtsoportokból ún. chorion öv alakul ki, amelyből később hormontermelő szervek, az endometriális kelyhek sora fejlődik ki. Ezek termelik az equin korion gonadotropint (eCG-t), amely szükséges a kanca vemhességének fennmaradásához. Az eCG-tesztel meg tudjuk mondani, hogy vemhes-e a kanca. Ez a vérből kimutatható vegyület felelős a kancákban az ún. járulékos sárgatestek kialakulásáért, amelyeknek köszönhetően a kanca képes lesz nagy mennyiségű progesteront termelni és fenntartani a vemhességet.

A MAGZAT SZÍVVERÉSE A 22-25. NAPTÓL LÁTHATÓ ULTRAHANGKÉSZÜLÉKKEL, INNENTŐL KEZDVE NYOMON KÖVETHETŐ A FEJLŐDÉSE.

A VEMHESSÉG KÖZEPE NYUGALMAS IDŐSZAK

A csikómagzat igen aktív a vemhesség során, többször fordul át a méhen belül a saját tengelye mentén, amíg ezt a rendelkezésre álló tér lehetővé teszi. A magzati kor nagy része eseménymentesen zajlik, a középvemhesség egy nyugalmasnak tekinthető időszak a kanca életében. A kanca placentája 6 rétegű, azaz 6 sejtréteg van a magzat vére és az anya vére között. Ennek az a gyakorlati jelentősége, hogy egyes létfontosságú fehérjék (ellenanyagok) nem jutnak át a vemhesség során az anyából a magzatba. Ezért kiemelten fontos újszülött csikókkal a főcstej (kolosztrum) itatása, ami tartalmazza a megfelelő mennyiségű és minőségű ellenanyagokat a fertőzések elkerüléséhez.

ENDOMETRIÁLIS KELYHEK A KANCA MÉHFALÁN

IKERMAGZATOK VETÉLÉS UTÁN (FOTÓK: DR. VINCZE BOGLÁRKA)

AZ ELSŐ FELÁLLÁS PILLANATA (FOTÓ: KUMMER LUCA)

A VEMHESSÉG UTOLSÓ HARMADA KRITIKUS IDŐSZAK

A vemhesség utolsó harmadában vigyázni kell a kanca egészségére, mivel ebben az időszakban fordulhat elő a (leggyakrabban bakteriális eredetű) magzatburok-gyulladás (placentitis). Ezt a környezetben megtalálható kórokozók okozzák, amelyek a kanca hüvelyén keresztül érkehetnek a méhbe, és a magzatburok fertőzését idézhetik elő. Ez sajnos igen gyakori oka a vemhesség elvesztésének. Veszélyt jelentenek a vírusok is. Az oltatlan kancákban az equine herpesz vírus 1 és 4 változata a kanca nagyon gyors lefolyású vetélését okozhatja. Ezért különösen fontos a kanca oltása, a fertőző betegségek elleni immunizálás, mert így nemcsak a kancát óvhatjuk meg a vetéléstől, de a csikónak is megfelelő védelmet biztosíthatunk az élete első heteiben a főcstejen keresztül felvett ellenanyagok segítségével.

A LÓ IKEREMHESSÉGEK MINDÖSSZE 1 SZÁZALÉKA VÉGZŐDIK IKERELLÉSSEL, MIVEL A MÉHEN BELÜLI VERSENGÉSBN A MAGZATOK KÖZÜL AZ EGYIK SZINTE BIZTOSAN ELPUSTUL.

Lovakban a már 48 millió éves leletekből is kiderült, hogy az ikeremhesség mindenképpen kórosnak tekintendő, mivel az iker általában versengenek a rendelkezésre álló tápanyagokért, oxigénért. Ez a méhen belüli verseny eredményezi, hogy az ikermagzatok az esetek 99%-ban nem érik meg az újszülöttkort, leggyakrabban vetéléssel végződik az ikeremhesség. Az ún. nélkülözési elmélet szerint a fejlettebb, jobban ellátott magzat elszívja a tápanyagokat kisebb, fejletlenebb társától, és még a korai vemhesség alatt elpusztítja azt. Ez az evolúciós trükk segít a káros ikeremhesség és a veszélyes ikerelés elkerülésében a lovakban, így biztosítva egy egészséges és életképes újszülött világra jövetelét.